

Стрельцова О. В.,

доктор юридичних наук, доцент,
професор кафедри публічного та міжнародного права
Київського національного економічного університету імені Вадима Гетьмана
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-0907-2049>

Драчов О. В.,

кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри публічного та міжнародного права
Київського національного економічного університету імені Вадима Гетьмана
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-4823-4546>

ПРАВОВІ ПІДСТАВИ ЗАХИСТУ ВІД СУБСИДОВАНОГО ІМПОРТУ В МЕЖАХ ЄС

Анотація. Стаття присвячена комплексному аналізу правових підстав захисту від субсидованого імпорту в Європейському Союзі в контексті євроінтеграційних зобов'язань України та наближення національного законодавства до *acquis* ЄС у сфері спільної торговельної й конкурентної політики. Актуальність дослідження зумовлена статусом України як держави-кандидата на вступ до ЄС, необхідністю виконання Копенгагенських критеріїв, імплементацією Угоди про асоціацію та інструментів Ukraine Facility. Особливу увагу приділено формуванню ефективної системи торговельного захисту, що поєднує захист національних виробників із принципами відкритої та конкурентної економіки. Проаналізовано міжнародно-правові засади антисубсидійного регулювання, зокрема співвідношення норм Угоди СОТ про субсидії та компенсаційні заходи і права ЄС. Висвітлено ключові риси правового режиму ЄС щодо захисту від субсидованого імпорту: розширене тлумачення поняття «субсидія», застосування критерію «інтересу Союзу», можливість попередніх компенсаційних мит, гнучке визначення їх розміру та посилені процесуальні гарантії під час розслідувань. Особливо розкрито виключну компетенцію ЄС у сфері спільної торговельної політики та конкуренції, що зумовлює відсутність національних актів держав-членів у цій сфері, а також роль Європейської Комісії та значення регламентів ЄС як актів прямої дії. Здійснено аналіз проекту Закону України «Про захист від субсидованого імпорту» щодо відповідності Регламенту (ЄС) 2016/1037, виявлено загальну узгодженість і окремі розбіжності, зокрема стосовно умов і строків проміжного перегляду заходів. Наголошено на необхідності врахування положень Регламенту (ЄС) 2022/2560 про іноземні субсидії як напрямку подальшого розвитку національних юридичних механізмів. Зроблено висновок про доцільність використання європейського підходу як нормативної моделі для підвищення ефективності та передбачуваності торговельної політики України.

Ключові слова: Європейський Союз, Світова організація торгівлі, захист від субсидованого імпорту, антисубсидійне розслідування, компенсаційні мита.

Постановка проблеми. Досягнення відповідності законодавства України правовим стандартам Європейського Союзу (далі – ЄС) у сфері спільної торговельної та конкурентної політики є важливою умовою підготовки до вступу та основою для

повноцінної інтеграції України у внутрішній ринок ЄС. Однією з умов набуття членства є відповідність держави-кандидата Копенгагенським критеріям, і зокрема економічному критерію, що передбачає наявність дієвої ринкової економіки та здатність витримувати конкурентний тиск у межах внутрішнього ринку ЄС. Адаптація законодавства у сфері спільної торговельної та конкурентної політики є ключовим елементом цього процесу та відповідає зобов'язанням України, передбаченим Розділом IV «Торгівля і питання, пов'язані з торгівлею» Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони (далі – Угода про асоціацію) [1]. Відповідні зобов'язання у сфері економічної конкуренції містить також План для Ukraine Facility, затверджений розпорядженням Кабінету Міністрів України від 18 березня 2024 року № 244-р [2], схвалений Європейською Комісією у квітні 2024 року [3] та затверджений Радою Європейського Союзу у травні 2024 року [4]. У цьому контексті актуальним є узгодження правового регулювання національної системи захисних заходів (і зокрема захисту від субсидованого імпорту) з правом ЄС, на що і спрямований проект Закону України «Про захист від субсидованого імпорту», поданий Кабінетом Міністрів України 15 серпня 2025 року на розгляд Верховної Ради України.

Стан дослідження. Тематика, пов'язана з правовим регулюванням захисту від субсидованого імпорту в межах ЄС є досить вузькою і спеціалізованою та розглядається переважно в контексті аналізу юридичних правил регулювання торгівлі та торговельних захисних механізмів у відкритій торгівлі. Ця тематика включає, зокрема, окремі аспекти щодо демпінгу, субсидій, норм та правил ВТО і наближення українського законодавства до міжнародних та європейських стандартів. Безпосередньо дослідження окремих питань щодо правових підстав захисту від субсидованого імпорту в межах ЄС займалися такі українські науковці, як О.В. Вовченко, І.Ю. Гужва та ін. Проте ці дослідження мають переважно епізодичний характер, а тому потребують подальшого розвитку щодо важливих теоретичних і практичних питань в означеному аспекті.

Мета статті полягає у з'ясуванні особливостей правових підстав захисту від субсидованого імпорту в межах ЄС, що є особливо актуальним в контексті реалізації зобов'язань Укра-

їни із наближення національного законодавства до *acquis* ЄС, у тому числі, у сфері торговельної та конкурентної політики.

Виклад основного матеріалу. Законодавство ЄС, що регулює правила проведення торговельних розслідувань та запровадження компенсаційного мита на субсидований імпорту, загалом узгоджується з тим, що існує в межах Світової організації торгівлі (далі – СТО) і передусім із положеннями Угоди про субсидії та компенсаційні заходи від 15 квітня 1994 року [5], яка встановлює загальні засади міжнародно-правового регулювання у цій сфері. При цьому, всі держави-члени ЄС є членами СТО, а отже, кожен член цієї організації має привести своє законодавство у відповідність до міжнародних стандартів. Водночас на загальносоюзному рівні впродовж останніх років намітилися зміни, які суттєво розширюють юридичні можливості ЄС реагувати на субсидії, що надаються третіми країнами.

Співвідношення правил СТО та правових новацій ЄС щодо ведення зовнішньоторговельної політики та запобігання антиконкурентним заходам розглядаються у Таблиці 1.

Слід зазначити, що спільна торговельна політика та встановлення правил конкуренції для внутрішнього ринку належать до виключної компетенції ЄС, яка охоплює питання, вилучені з відання держав-членів. Відповідно в межах виключної компетенції тільки ЄС уповноважений приймати юридично обов'язкові акти, а держави-члени можуть вживати національні заходи лише на виконання актів, ухвалених його інститутами.

Це підтверджують положення Договору про функціонування ЄС в редакції Лісабонського договору 2007 року [6] (далі – ДФЄС). Згідно з частиною першою статті 207 ДФЄС, «спільна торговельна політика ґрунтується на уніфікованих принципах, зокрема стосовно змін тарифних ставок, укладання тарифних та торговельних угод, пов'язаних із торгівлею товарами та послугами, ... досягнення уніфікованості заходів лібералізації, експортної політики та заходів для захисту торгівлі, таких як ті, яких вживають у випадку демпінгу або субсидування».

На розвиток цих положень у статтях 107-109 ДФЄС визначаються загальні правила надання державної допомоги у межах внутрішнього ринку, але вони стосуються контролю за субсидіюванням всередині ЄС, а не імпорту з третіх країн. Зокрема встановлюється, що допомога, яку в будь-якій формі надає держава-член або яку надано за рахунок державних ресурсів, що спотворює або загрожує спотворити конкуренцію шляхом створення переваг певним суб'єктам господарювання чи виробництву певних товарів, є несумісною з внутрішнім ринком тією мірою, якою вона впливає на торгівлю між державами-членами.

Повноваження ухвалювати нормативно-правові акти у цих сферах надаються Раді ЄС, Європейському Парламенту та Європейській Комісії, яка також уповноважена вести антисубсидійні розслідування. Частина друга статті 207 ДФЄС встановлює, що «Європейський Парламент та Рада, діючи за допомогою регламентів згідно зі звичайною законодавчою процедурою, ухвалює заходи, що визначають рамки реалізації спільної торговельної політики».

Відповідно до статті 288 ДФЄС, регламент є актом, який має загальне застосування. Він є обов'язковим у повному обсязі та повинен прямо застосовуватися в усіх державах-членах ЄС. Така характеристика поширюється і на регламенти ЄС у сфері спільної торговельної політики та встановлення правил конкуренції для внутрішнього ринку ЄС, зокрема Регламент (ЄС) 2016/1037 Європейського Парламенту та Ради від 8 червня 2016 року про захист від субсидованого імпорту з країн, що не є членами Європейського Союзу [7] (Регламент (ЄС) 2016/1037), Регламент (ЄС) 2015/477 Європейського Парламенту та Ради від 11 березня 2015 року про заходи, які Союз може вжити щодо комбінованого ефекту антидемпінгових або антисубсидійних заходів із захисними заходами [8] (Регламент (ЄС) 2015/477), Регламенту (ЄС) 2015/476 Європейського Парламенту та Ради від 11 березня 2015 року про заходи, які Союз може застосувати за результатами затвердження звіту Органом з вирішення спорів

Таблиця 1

Співвідношення правил СТО та ЄС щодо ведення зовнішньоторговельної політики та запобігання антиконкурентним заходам

Правовий режим захисту від субсидованого імпорту, встановлений в Угоді про субсидії та компенсаційні заходи (СТО)	Правовий режим захисту від субсидованого імпорту, встановлений в регламентах ЄС
Субсидія визначається як фінансовий внесок, що надається урядом або іншим публічним органом на території члена СТО, в результаті чого отримує субсидії перевагу на ринку	Поняття субсидії є ширшим за змістом і включає не лише прямі субсидії у формі фінансового внеску уряду, а й приховані форми підтримки, такі як: податкові пільги; пільгові кредити; надання сировини чи енергії за заниженими цінами; державні гарантії
Компенсаційне мито може застосовуватися щодо субсидій, наданих державою в межах своєї території	Компенсаційне мито може застосовуватися щодо субсидій, наданих у державі походження або експорту товару
Застосування компенсаційного мита допускається за наявності субсидії, шкоди і причинного-наслідкового зв'язку між ними (субсидія → шкода → причинно-наслідковий зв'язок → компенсаційні мита)	Навіть якщо наявність субсидії та шкоди доведені, компенсаційні мита можуть застосовуватися тільки тоді, коли це відповідає інтересу ЄС (при цьому, враховуються інтереси виробників, імпортерів, споживачів, суміжних секторів) – так званий критерій «інтересу Союзу»
Застосування компенсаційних заходів дозволяється тільки після завершення процедури антисубсидійного розслідування	Допускається застосування попередніх (тимчасових) компенсаційних мит (до 4 місяців), якщо є докази наявності субсидій і шкоди – це дає можливість виробникам в ЄС отримати захист швидше
Якщо шкода доведена, можна застосувати компенсаційне мито у розмірі субсидії	Ставка компенсаційного мита не обов'язково повинна дорівнювати субсидії, її розмір має бути достатнім для відшкодування збитків для галузі – в ЄС застосовується більш збалансований і гнучкий підхід до визначення ставок компенсаційного мита
Антисубсидійне розслідування порушується після письмового звернення виробників галузі вітчизняного виробництва або від їхнього імені	Європейська Комісія за власною ініціативою може розпочати антисубсидійне розслідування та вирішувати питання щодо застосування компенсаційних заходів
Угода про субсидії охоплює лише субсидований імпорту товарів з третіх країн і не поширюється на субсидії, пов'язані зі створенням та діяльністю підприємств в ЄС, які підтримуються іноземними субсидіями і передбачають не торгівлю товарами, а надання субсидованих інвестицій та послуг	Правовий режим, встановлений в регламентах ЄС, охоплює захист від субсидованого імпорту як товарів, так і інвестицій і послуг

COT щодо антидемпінгових та антисубсидійних питань [9] (Регламент (ЄС) 2015/476) тощо, які є обов'язковими у повному обсязі і прямо застосовується в усіх державах-членах ЄС.

Саме тому в державах-членах ЄС відсутні окремі національні законодавчі акти про захист від субсидованого імпорту (як і від демпінгового імпорту), оскільки ця сфера повністю належить до виключної компетенції ЄС. Це також означає, що тільки Європейський Союз (через Європейську Комісію) може розпочинати та проводити антисубсидійне розслідування, а отже і відповідні захистні заходи (компенсаційні мита) вводяться на рівні всього ЄС, а не окремих держав-членів.

На виконання та з метою конкретизації положень зазначених актів, Комісія приймає делеговані та виконавчі (імплементативні) акти також у формі регламентів. Делеговані регламенти Комісії ухвалюються для уточнення технічних і процедурних питань (наприклад, методики розрахунку субсидій, форми подання скарг); а виконавчі регламенти Комісії – для відкриття розслідування чи введення конкретного мита (наприклад, Виконавчий регламент Комісії (ЄС) 2020/776 від 12 червня 2020 року про запровадження остаточних компенсаційних мит на імпорт певних тканин та/або шитих скловолоконних тканин походженням з Китайської Народної Республіки та Єгипту[10]).

З огляду на необхідність удосконалення механізму захисту від субсидованого імпорту та зважаючи на європейський досвід у рамках євроінтеграційного курсу України, проектом Закону України «Про захист від субсидованого імпорту» (реєстр. № 13637 від 15 серпня 2025 року) [11] передбачається узгодження процедури проведення антисубсидійних розслідувань та застосування компенсаційних заходів із законодавством ЄС. Зокрема, законопроект регулює встановлення часових меж процедурних етапів таких розслідувань і переглядів; забезпечення доступу заінтересованих сторін до розрахунків обсягів субсидування; уточнення повноважень компетентних органів; запровадження механізму гарантування сплати попередніх компенсаційних мит та сплати мит при проведенні розслідування щодо ухилення від сплати компенсаційних мит; розширення кола «користувачів» цього механізму серед бізнесу; зменшення витрат бізнесу на підготовку документації в ході антисубсидійних розслідувань тощо.

Запровадження визначених нововведень відповідає загальній тенденції розвитку спільної торговельної та конкурентної політики ЄС. Це особливо стосується питань розширення змісту поняття «субсидія»; можливості запровадження попередніх (тимчасових) компенсаційних мит (до 4 місяців) за наявності доказів субсидіювання і спричиненої цими заходами шкоди; впровадження вимоги відповідності «критерію інтересу» для введення як попередніх, так і остаточних компенсаційних мит; встановлення правил щодо прозорості розслідування та більш чітких часових рамок для його проведення; розширення кола прав заінтересованих сторін (експортерів, імпортерів, споживачів); впровадження можливості перегляду строку дії захисних заходів тощо. Ці та низка інших норм законопроекту узгоджуються з положеннями Регламенту (ЄС) 2016/1037.

Водночас, при визначенні мети та умов проведення проміжного перегляду компенсаційних заходів (стаття 84 законопроекту «Про захист від субсидованого імпорту») визначено, що такий перегляд може бути порушено за умови, що з дати застосування, зміни, продовження строку або розширення дії остаточних компенсаційних заходів пройшов строк не менше

одного року. Проте далі у тексті законопроекту передбачено, що *у виключних випадках за наявності достатніх доказів перегляд компенсаційних заходів може бути порушений, якщо встановлений строк ще не минув*. Натомість пункт 1 статті 19 Регламенту (ЄС) 2016/1037 встановлює, що «термін застосування заходів у разі необхідності його продовження може переглядатися з ініціативи Комісії або на запит держави-члена, будь-якого експортера, імпортера або виробників Союзу чи країни походження та/або експорту за умови, що з моменту застосування остаточного заходу минув розумний строк, який становить *щонайменше один рік*, якщо запит містить достатні докази, які підтверджують необхідність такого проміжного перегляду».

Слід також зазначити, що серед нормативно-правових актів ЄС, присвячених захисту від субсидованого імпорту, важливе значення має Регламент (ЄС) 2022/2560 Європейського Парламенту та Ради від 14 грудня 2022 року про іноземні субсидії, що спотворюють внутрішній ринок [12] (Регламент (ЄС) 2022/2560).

На відміну від попередніх актів, які дають змогу Комісії вживати захисних заходів тільки у випадку імпорту субсидованих товарів до ЄС, Регламент (ЄС) 2022/2560 доповнює існуючі інструменти ЄС та спрямований на ефективну протидію спотворенням на внутрішньому ринку, спричиненими іноземними субсидіями у формі інвестицій чи послуг в контексті концентрації виробництва, що тягне за собою зміну контролю над підприємствами ЄС. При цьому йдеться про спотворення, що стосуються будь-якої економічної діяльності, зокрема, державних закупівель. Отже, при подальшій роботі над законопроектом узгодження національного правового регулювання з положеннями Регламенту (ЄС) 2022/2560 сприятиме більш повному врахуванню стандартів ЄС у сфері захисту від субсидованого імпорту, а правовий механізм регламенту може бути застосований як модель для удосконалення національної торговельної політики.

Висновки. Євроінтеграційні прагнення України обумовлюють необхідність узгодження національного правового регулювання із міжнародно-правовими стандартами COT та з правовими нормами ЄС у сфері спільної торговельної та конкурентної політики, зокрема щодо захисту від субсидованого імпорту. Спираючись на ключові правила COT (субсидія → шкода → причинно-наслідковий зв'язок → компенсаційні мита), ЄС запровадив додаткові юридичні норми, що сприяють створенню правових запобіжників та механізмів гнучкості, щоб балансувати між захистом виробників та забезпеченням економічних інтересів в межах внутрішнього ринку. Ключовими новаціями ЄС у правовому регулюванні захисту від субсидованого імпорту є: розширене тлумачення поняття субсидії; впровадження критерію «інтересу Союзу», зменшення ставки компенсаційного мита порівняно із розміром наданої субсидії, а також встановлення більш жорстких процедурних правил і гарантій при проведенні торговельних розслідувань.

За змістом пропонування змін можна зробити висновок, що загалом норми проекту Закону України «Про захист від субсидованого імпорту» відповідають законодавчим положенням ЄС щодо захисту від субсидованого імпорту. Водночас аналіз вказаного законопроекту на відповідність базовим актам права ЄС засвідчив, що існують розбіжності у визначенні строку, по завершенні якого може бути проведений проміжний перегляд компенсаційних заходів (Регламент (ЄС) 2016/1037 встановлює, що проміжний перегляд здійснюється не раніше, ніж через один

рік, натомість законопроект «Про захист від субсидованого імпорту» (реєстр. № 13637 від 15 серпня 2025 року) передбачає можливість скорочення цього терміну). Крім того, при подальшій роботі над законопроектом доречним видається узгодження національного правового регулювання з положеннями Регламенту (ЄС) 2022/2560, оскільки це сприятиме більш повному врахуванню стандартів ЄС у сфері захисту від субсидованого імпорту, зокрема щодо протидії спотворенням на внутрішньому ринку, спричиненими іноземними субсидіями у формі інвестицій та послуг в контексті концентрації виробництва, зокрема щодо державних закупівель.

Література:

1. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011#Text (дата звернення 01.01.2026).
2. План України : схвалений розпорядженням Кабінету Міністрів України від 18 березня 2024 р. № 244-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/244-2024-%D1%80#Text> (дата звернення 01.01.2026).
3. European Commission. Commission endorses Ukraine Plan, paving the way for regular payments under the Ukraine Facility. URL: https://neighbourhood-enlargement.ec.europa.eu/news/commission-endorses-ukraine-plan-pavingway-regular-payments-under-ukraine-facility-2024-04-15_en (дата звернення 01.01.2026).
4. European Council Council of the European Union. Ukraine Plan: Council greenlights regular payments under the Ukraine Facility. URL: https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2024/05/14/ukraine-plan-councilgreenlights-regular-payments-under-the-ukraine-facility/?utm_source=brevo&utm_campaign=AUTOMATED%20-%20Alert%20-%20Newsletter&utm_medium=email&utm_id=320 (дата звернення 01.01.2026).
5. Угода про субсидії та компенсаційні заходи від 15 квітня 1994 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/981_015#Text (дата звернення 01.01.2026).
6. Консолідовані версії Договору про Європейський Союз та Договору про функціонування Європейського Союзу з протоколами та деклараціями. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_b06#Text (дата звернення 01.01.2026).
7. Regulation (EU) 2016/1037 of the European Parliament and of the Council of 8 June 2016 on protection against subsidised imports from countries not members of the European Union (codification). URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A02016R1037-20200811> (дата звернення 01.01.2026).
8. Regulation (EU) 2015/477 of the European Parliament and of the Council of 11 March 2015 on measures that the Union may take in relation to the combined effect of anti-dumping or anti-subsidy measures with safeguard measures (codification). URL: <https://eur-lex.europa.eu/eli/reg/2015/477/oj/eng> (дата звернення 01.01.2026).
9. Regulation (EU) 2015/476 of the European Parliament and of the Council of 11 March 2015 on the measures that the Union may take following a report adopted by the WTO Dispute Settlement Body concerning anti-dumping and anti-subsidy matters (codification). URL: <https://eur-lex.europa.eu/eli/reg/2015/476/oj/eng> (дата звернення 01.01.2026).
10. Commission Implementing Regulation (EU) 2020/776 of 12 June 2020 imposing definitive countervailing duties on imports of certain woven and/or stitched glass fibre fabrics originating in the People's Republic of China and Egypt and amending Commission Implementing Regulation (EU) 2020/492 imposing definitive anti-dumping duties on imports of certain woven and/or stitched glass fibre fabrics originating in the People's Republic of China and Egypt. URL: https://eur-lex.europa.eu/eli/reg_impl/2020/776/oj/eng (дата звернення 01.01.2026).
11. Проект Закону про захист від субсидованого імпорту №13637 від 15.08.2025. URL: <https://itd.rada.gov.ua/billinfo/Bills/Card/57071> (дата звернення 01.01.2026).
12. Regulation (EU) 2022/2560 of the European Parliament and of the Council of 14 December 2022 on foreign subsidies distorting the internal market. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A02022R2560-20221223> (дата звернення 01.01.2026).

Strieltsova O., Drachov O. Legal grounds for protection against subsidised imports within the EU

Summary. The article analyses the legal grounds for protection against subsidised imports in the EU in the context of Ukraine's European integration obligations and the approximation of national legislation to the EU acquis in the field of common trade and competition policy. The relevance of the study is determined by Ukraine's status as an EU candidate country, the need to meet the Copenhagen criteria, and the implementation of the Association Agreement and the Ukraine Facility instruments. Particular attention is paid to the development of an effective trade defence system that balances the protection of domestic producers with the principles of an open and competitive economy. The article examines the international legal framework for anti-subsidy regulation, focusing on the relationship between the WTO Agreement on Subsidies and Countervailing Measures and EU law. It outlines the main features of the EU legal regime, including an expanded interpretation of the concept of "subsidy", the application of the "Union interest" test, provisional countervailing duties, flexible determination of their level, and enhanced procedural safeguards during investigations. Special attention is given to the EU's exclusive competence in common trade policy and competition, the role of the European Commission, and the significance of EU regulations as acts of direct effect. The draft Law of Ukraine "On Protection against Subsidised Imports" is analysed for compliance with Regulation (EU) 2016/1037, revealing general consistency and certain discrepancies, particularly regarding interim reviews. The relevance of Regulation (EU) 2022/2560 on foreign subsidies is highlighted as a direction for further development of Ukraine's trade defence framework. The article concludes that adopting the European approach would enhance the effectiveness and predictability of Ukraine's trade policy.

Key words: European Union, World Trade Organisation, protection against subsidised imports, anti-subsidy investigation, countervailing duties.

Дата першого надходження статті до видання: 28.12.2025
Дата прийняття статті до друку після рецензування: 22.01.2026
Дата публікації (оприлюднення) статті: 23.03.2026

Стаття поширюється на умовах ліцензії відкритого доступу (CC BY 4.0)